

Klarner, Izabela

III sprawozdanie z działalności Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych za lata 1969-1970

Rocznik Mazowiecki 4, 533-542

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

III SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI MAZOWIECKIEGO OŚRODKA BADAŃ NAUKOWYCH
ZA LATA 1969—1970

Wzorem lat ubiegłych działalność Ośrodka była realizowana w trzech zakresach: 1) poprzez dydaktykę i popularyzację wiedzy o Mazowszu w stacjach naukowych, 2) poprzez inspirowanie i organizowanie pracy naukowo-badawczej w komisjach specjalistycznych, 3) poprzez prowadzenie działalności wydawniczej.

I. DZIAŁALNOŚĆ STACJI NAUKOWYCH
MAZOWIECKIEGO OŚRODKA
BADAŃ NAUKOWYCH

1. Stacja Naukowa
w Ciechanowie

Adres: Ciechanów, ul. Orylska 3a, tel. 28-88. Kierownik Stacji — mgr Aleksander Kociszewski, opiekun naukowy — doc. Stanisław Pazyra.

Z działalnością Stacji w Ciechanowie związanych było ok. 50 osób z Ciechanowa i okolicznych powiatów, a nawet z terenu woj. olsztyńskiego, białostockiego, gdańskiego i z Wrocławia. W okresie sprawozdawczym prowadzono tu następujące seminaria doktoranckie, a mianowicie: z historii literatury i z historii nowożytnej. Seminarium z historii literatury działało pod kierunkiem prof. dr Janiny Saloni-Kulczyckiej z Uniwersytetu Warszawskiego. Seminarium to sku-

piąło 11 osób uczęszczających regularnie na zajęcia. Prócz swych zainteresowań fachowych jego uczestnicy gromadzili materiały do północnomazowieckich epizodów twórczości pisarzy polskich. Seminarium doktoranckie z historii nowożytnej i najnowszej jest kierowane przez prof. dra Andrzeja Zahorskiego z Uniwersytetu Warszawskiego. Na seminarium uczęszczało regularnie ok. 20 osób, zamierzających przygotować prace doktorskie, oraz grupa 5—10 osób, pragnąca podnieść swe kwalifikacje zawodowe. W 1970 r., ze względu na wyjazd za granicę prof. Zahorskiego, odbyły się tylko trzy zajęcia. Poza własnymi tematami uczestnicy seminarium brali udział w opracowywaniu publikacji pt. „Ciechanów w okresie XXV-lecia władzy ludowej”, wydanej w 1970 r. Trzecim seminarium, działającym z mniejszym rozmachem, jest seminarium językoznawcze kierowane przez prof. dra Jana Tokarskiego, które grupuje 9 uczestników z woj. warszawskiego, białostockiego i olsztyńskiego. W 1970 r. prowadzono prace przygotowawcze w kierunku uruchomienia seminarium z zakresu pedagogiki oraz otworzenia „Studium wiedzy o regionie”, obejmującego całokształt wiedzy o historii i tematyce współczesnej regionu.

Stacja Naukowa w Ciechanowie

prowadzi ożywioną działalność wydawniczą, co zasługuje na szczególne podkreślenie. Z inicjatywy jej i miejscowego aktywu z kredytów lokalnych w 1969 r. wydano materiały z Sesji naukowej IX wieków Ciechanowa, która odbyła się w 1965 r. Książka ma tytuł „Millenium Ciechanowa”, nakład 3300 egz., objętość 17,4 ark.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto także prace przygotowawcze nad następującymi publikacjami:

1. Z dziejów oświaty i kultury na ziemi ciechanowskiej (50-lecie pierwszych matur), pod red. doc. S. Pazyry;

2. Szkice do obrazu literackiego północnego Mazowsza, pod red. prof. J. Saloni-Kulczyckiej;

3. Opis powiatu przasnyskiego z 1615 roku, wydawnictwo źródłowe, opr. A. Kociszewski;

4. Wydawnictwo albumowe „Piękno ziemi ciechanowskiej”;

5. Folklor śpiewny osobliwy ziemi ciechanowskiej, z. 2.

Działalność odczytowa

Stacja Naukowa, prowadząc akcję popularyzacji wiedzy o Mazowszu, organizuje odczyty publiczne. W okresie dwulecia zorganizowano łącznie 68 odczytów, których wysłuchało ok. 6000 osób, część z nich wygłosili miejscowi prelegenci, 16 odczytów wygłoszono w środowisku wiejskim. Akcja odczytowa prowadzona jest wspólnie z Towarzystwem Miłośników Ziemi Ciechanowskiej, które bierze czynny udział we wszystkich formach działalności Stacji.

Działalność Klubu Wiedzy i Myśli

Wspólnie z ZPT WTP Stacja Naukowa prowadzi działalność Klubu Wiedzy i Myśli, przeznaczoną dla miejscowej inteligencji. W czasie spotkań klubowych dokonuje się przeglądu najważniejszych wydarzeń kulturalnych i naukowych w kraju i na świecie. Klub działa pod patronatem Uniwer-

sytetu Warszawskiego, co gwarantuje odpowiedni poziom, jest jednocześnie jedyną tego rodzaju placówką na terenie naszego województwa.

Sesje popularnonaukowe

Z inicjatywy Stacji Naukowej zorganizowano wspólnie z KP FJN sesję popularnonaukową, poświęconą XXV-leciu wyzwolenia Ciechanowa w styczniu 1970. W listopadzie, z okazji 75-lecia ruchu ludowego, zorganizowano wspólnie z KP ZSL konferencję historyczną.

2. Stacja Naukowa w Żyrardowie

Adres: Żyrardów, ul. Malinowskiego 1 (Muzeum Historii Ruchu Robotniczego). Kierownik Stacji — mgr Krzysztof Jaworski, opiekun naukowy — prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska. Stacja gromadzi aktyw działaczy oświatowych i partyjnych, zainteresowanych rozwojem badań nad dziejami przemysłu i klasy robotniczej na Mazowszu i Podlasiu.

W okresie sprawozdawczym prowadzono działalność w ramach seminarium doktoranckiego kierowanego przez prof. dr I. Pietrzak-Pawłowską. Zasadniczą tematykę zajęć seminaryjnych stanowiły dzieje uprzemysłowienia Mazowsza w XIX i XX wieku. W 1969 r., pod firmą Ośrodka i Stacji Naukowej w Żyrardowie, wyszło pierwsze opracowanie dotyczące historii przemysłu, tzw. linii przemysłowej — M. Lecha i L. Hassa — „Dzieje Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Pruszkowie”. Jest to początek serii monografii poświęconych dziejom zakładów przemysłowych na Mazowszu, które powstawać będą na seminarium Stacji. Liczba uczestników w omawianym okresie stale wzrastała, obecnie seminarium liczy 14 stałych członków.

W ramach działalności Stacji udzielano porad i konsultacji naukowych ustnych i korespondencyjnych. Należy

przypuszczać, że ta forma działalności zasługuje na poparcie i będzie się nadal rozwijała. Natomiast w 1970 r. zawieszono, z przyczyn obiektywnych, rozwijającą się w 1969 r. działalność odczytową. W okresie sprawozdawczym nastąpił dalszy wzrost księgozbioru Stacji. Obecnie stan biblioteki wynosi 927 woluminów druków zwartych i 293 wol. czasopism. Archiwum wycinków prasowych, znajdujące się w stadium organizacji, posiada obecnie 1035 wycinków, które dotyczą życia miasta i zakładów przemysłowych w Ursusie, Piastowie, Pruszkowie, Brwinowie, Milanówku, Grodzisku Mazowieckim i Żyrardowie.

3. Stacja Naukowa w Mławie

Adres: Mława, ul. Obrońców Stalingradu 5, tel. 548. Kierownik Stacji — dr Tadeusz Oracki, opiekun naukowy — prof. dr Stanisław Berezowski.

Wokół Stacji zgromadził się aktyw gospodarczy Mławy i sąsiednich powiatów woj. warszawskiego i olsztyńskiego oraz spora grupa regionalistów spośród miejscowej inteligencji. Ogółem współpracuje ze Stacją ok. 30 osób. W 1969 r. działały tu dwa seminaria doktoranckie, a mianowicie: z geografii ekonomicznej, pod kierunkiem prof. dra S. Berezowskiego z SGPiS, oraz z ekonomiki rolnictwa, pod kierunkiem prof. dra Ryszarda Manteuffla z SGGW. W 1970 r. działało w Stacji Naukowej tylko seminarium z geografii ekonomicznej. W ramach tego seminarium powstaje publikacja pt. „Problemy współczesne powiatu mławskiego” pod kierunkiem prof. S. Berezowskiego. Składają się na nią prace 15 autorów. Do Komitetu Redakcyjnego wchodzi: prof. S. Berezowski, dr R. Juszkiewicz, kierownik Stacji dr Tadeusz Oracki, który pełni także funkcję sekretarza redakcji. Stan księgozbioru Stacji wynosi 1814 wol.

i ok. 175 tytułów czasopism. Corocznie korzystało ze zbiorów Stacji ok. 120 osób. Kierownik tej placówki udzielał konsultacji i porad naukowych. W 1969 r. Stacja prowadziła intensywną działalność odczytową. W 1970 r. z powodu trudności kadrowych działalność ta była słabiej prowadzona. Przeprowadzono ok. 20 odczytów, z których skorzystało ok. 1400 osób.

4. Stacja Naukowa w Siedlcach

Adres: ul. Dzierżyńskiego 1. Kierownik Stacji — dr Florentyna Rzemieniuk, opiekun naukowy — prof. dr Stanisław Herbst.

W 1970 r., po otrzymaniu własnego lokalu, Stacja mogła wreszcie podjąć realną działalność. Jej księgozbiór, zbierany pod kątem dziejów Podlasia oraz historii Białorusi i Ukrainy, gromadzony dotychczas w lokalu Archiwum Powiatowego, został skatalogowany i przeniesiony do nowego lokalu. Stan księgozbioru na 15 grudnia 1970 r. wynosił 743 druki zwarte i 52 tytuły czasopism. W okresie objęcia etatu kierownika Stacji przez dr F. Rzemieniuk w dniu 1 czerwca do chwili uzyskania lokalu zostały sporządzone dwa katalogi podlasianów — druków zwartych i archiwaliów z bibliotek i archiwów warszawskich i lubelskich.

Od 1 października zorganizowane zostało w Stacji seminarium doktoranckie o tematyce dziejów Podlasia, prowadzone przez prof. S. Herbst. Stałych seminarzystów jest do chwili obecnej 10 osób, lecz w seminariach uczestniczyło doraźnie już ok. 52 osób. W stadium organizacji znajduje się seminarium językoznawcze.

II. DZIAŁALNOŚĆ KOMISJI SPECJALISTYCZNYCH OSRODKA

Komisja Wydawnicza

Przewodniczący — prof. dr S. Herbst,
wiceprzewodniczący — prof. S. Berezowski

zowski, sekretarz do końca czerwca 1970 r. — dr Jerzy Antoniewicz, od listopada 1970 — dr Bogusław Gierlach.

Rezultatem działalności Komisji było zaplanowanie na 1969 r. kilku pozycji, z których pewne ukazały się na początku 1970 r., a mianowicie:

1. „Odgłosy Rewolucji Październikowej na Mazowszu i Podlasiu”,
2. „Szkice z dziejów Nasielska i dawnej ziemi zakroczymskiej”,
3. „Rocznik Mazowiecki”, t. II,
4. A. Winter, Dzieje Siedlec 1448—1918,
5. L. Hass, M. Lech, Dzieje Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Pruszkowie,
6. „Łosice 1264—1966”.

W 1969 r. Komisja zaakceptowała koncepcję „Biblioteczki Mazowieckiej”, której poszczególne tomiki przygotowywać będzie także Komisja Popularyzacji Wiedzy o Mazowszu. W ramach tej serii oddano do druku pierwszą pozycję M. Standziaka, Modlin, obrona twierdzy w 1939 r.

W wykonaniu planu wydawniczego Komisji w 1970 r. ukazały się następujące publikacje: „Rocznik Mazowiecki”, t. III, z „Bibliografią archeologiczną Mazowsza i Podlasia” jako suplementem; „Szkice z dziejów Nasielska i dawnej ziemi zakroczymskiej”; „Dzieje Sochaczewa i dawnej ziemi sochaczewskiej”; Maria Grad-Mucowa, Fleksja rzeczowników w gwarach Mazowsza; Michał Standziak, Modlin, obrona twierdzy w 1939 r.

W 1970 r. w wydawnictwie „Książka i Wiedza” znajdowała się w opracowaniu monografia pt. „Otwock, dzieje miasta i powiatu”; w Państwowym Wydawnictwie Naukowym opracowywane były dwie pozycje: „Iura Masoviae”, t. I, cz. I pod red. prof. Jakuba Sawickiego oraz „Studia i materiały do dziejów ziemi zawkrzeńskiej”. Na rok 1971 został zatwierdzony plan

wydawniczy obejmujący następujące pozycje:

Do wydawnictwa PWN oddano monografię: „Studia i materiały do dziejów Piaseczna”;

Do wydawnictwa „Książka i Wiedza”:

1. „Rocznik Mazowiecki”, t. IV,
2. „Pułtusk, studia i materiały z dziejów miasta i regionu”, t. II,
3. „Wołomin, studia i materiały z dziejów miasta i regionu”, oraz następną pozycją z serii „Biblioteczki Mazowieckiej” — Ludwik Czyżewski, Dziennik dowódcy obrony Zakroczyimia w 1939 r.

Komisja Badań nad Starożytnym i Średniowiecznym Mazowszem

Przewodniczący — prof. dr Aleksander Gieysztor, sekretarz — do końca czerwca 1970 r. — dr J. Antoniewicz, od października 1970 r. — dr Bogusław Gierlach.

W latach 1969—1970 kontynuowano opracowywanie wspólnie z Instytutem Historii PAN kodeksu dokumentów plockich przez dr Stellę Szacherską, a także przygotowano do wydawnictwa cz. I, t. I zbioru dokumentów prawnych — źródłowego wydawnictwa „Iura Masoviae” pod red. J. Sawickiego.

Komisja podjęła dyskusję nad zarysem dziejów Mazowsza, który planowany jest jako wydawnictwo 3-tomowe. Dotąd trwały prace nad typowaniem zespołów autorskich i konspektami poszczególnych tomów.

Komisja Badań nad Współczesnością

Przewodniczący — prof. dr Stanisław Berezowski, sekretarz — mgr Jan Lehr-Spławiński.

W okresie sprawozdawczym realizowany był opracowany przez Ośrodek konspekt monografii poszczególnych powiatów, obejmujących całość kształt ich życia w okresie 25-lecia Polski Ludowej. Dla Ciechanowa i po-

wiatu monografię, pod red. prof. dra A. Zahorskiego, zakończono i wydano samodzielnie przez Stację OBN w Ciechanowie, dla poszczególnych miast, jak: Mińsk Mazowiecki, Mława, Siedlce, i Żyrardów, zostali wyznaczeni autorzy i prace te są w trakcie opracowywania.

Komisja Językoznawcza

Przewodniczący — prof. dr Witold Doroszewski, wiceprzewodniczący — prof. dr P. Zwoliński, sekretarz — dr Barbara Falińska. Prace Komisji przebiegały w dwóch kierunkach: w 1969 r. opracowywano materiał do publikacji M. Grad-Mucowej, Fleksja rzeczowników w gwarach Mazowsza oraz Komisja współpracowała z Towarzystwem Kultury Języka z myślą o wyselekcjonowaniu najzdolniejszych spośród młodych rejonu północnego Mazowsza dla przyszłego naboru kandydatów na seminarium językoznawcze w Łomży i Ciechanowie.

Komisja Etnograficzna

Przewodniczący — prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, wiceprzewodniczący dr Kazimierz Pietkiewicz, sekretarz — Marian Pokropek.

W okresie 1969—1970 Komisja Etnograficzna poprzez wyłoniony zespół badawczy pod nazwą Ekspedycja kolbielska przeprowadzała zespołowe badania historyczno-etnograficzne terenów południowo-wschodniego Mazowsza. Badane wsie leżą w sąsiadujących ze sobą powiatach: Garwolin, Otwock, Mińsk Mazowiecki. Badaniami stacjonarnymi objęto 11 wsi, natomiast badaniami penetracyjnymi ponad 15 wsi. Badania Ekspedycji kolbielskiej objęły 4 podstawowe zagadnienia: 1 — osadnictwo, układy przestrzenne i budownictwo; 2 — podstawy gospodarze wsi regionu kolbielskiego; 3 — rodzina w środowisku wiejskim; 4 — zwyczaje rodzinne. W rezultacie najwięcej ma-

teriałów zebrano do tematów związanych z rodziną w środowisku wiejskim, obrzędowością rodzinną i doroczną. Wywiady zostały opracowane i przepisane na maszynie na specjalnych formularzach archiwalnych; zebrano w sumie ok. 800 kart materiałowych, 10 taśm magnetofonowych z zapisem wywiadów oraz materiał fotograficzny. Materiały z Ekspedycji kolbielskiej zostaną opracowane i wydane.

Komisja Historii Najnowszej

Przewodniczący — prof. dr Stanisław Kalabiński, wiceprzewodniczący — doc. Juliusz Łukasiewicz, sekretarz — dr Benon Dymek.

W okresie sprawozdawczym opracowywano kartotekę do inwentaryzacji historycznej zakładów przemysłowych na Mazowszu i Podlasiu. Działająca w ramach Komisji redakcja Przewodnika po miejscach walk i męczeństwa narodu polskiego kontynuowała kwerendę archiwalną, gromadzoną w formie specjalnej kartoteki w Ośrodku.

Komisja do Spraw Dokumentacji i Informacji Naukowej

Przewodniczący — doc. Stanisław Pazyra, wiceprzewodniczący — mgr Józef Kazimierski, sekretarz — mgr Adam Zwoliński.

W ramach działu dokumentacji, istniejącego przy Ośrodku, została opracowana kartoteka prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych dotyczących Mazowsza, na podstawie kwerendy przeprowadzonej w warszawskich wyższych uczelniach. W dziale archiwalnym Ośrodka gromadzone są wycinki prasowe dotyczące różnorodnych aspektów życia Mazowsza i woj. warszawskiego.

Komisja Upowszechniania Wiedzy o Mazowszu

Przewodniczący — dr Bronisław Syzdek, sekretarz dr B. Dymek.

W dwuleciu 1969—1970 praca Komisji, zgodnie z wypracowaną koncepcją, przebiegała dwutorowo: poprzez organizację sesji popularnonaukowych i poprzez wydawanie druków popularnonaukowych, głównie serii „Biblioteczki Mazowieckiej”. W 1969 r. zorganizowano cztery sesje popularnonaukowe:

1. „XXV lat badań archeologicznych na Mazowszu i Podlasiu”, zorganizowana w Płocku — przewodniczył prof. Włodzimierz Antoniewicz.

2. „Wojna obronna Polski w 1939 roku w Modlinie”, z udziałem 40 obrońców Modlina z 1939 r. — przewodniczył prof. S. Herbst.

3. „XXV-lecie Polski Ludowej w Siedlcach i na Podlasiu” — przewodniczył prof. S. Herbst.

4. „VI wieków Piaseczna” — przewodniczył prof. J. Sawicki.

W 1970 r. OBN współuczestniczył w zorganizowaniu sesji w Płocku, poświęconej dziejom książki, druku i piśmiennictwa na Mazowszu. W ramach akcji wydawania druków popularnonaukowych Komisja wydała pierwszą pozycję serii „Biblioteczki Mazowieckiej” — Michała Standziaka, Modlin, obrona twierdzy w 1939 r. Oprócz tego do zakresu działań Komisji należała dalsza eksploatacja wystawy objazdowej pt. „PPR — Lewa Podmiejska w walce z okupantem hitlerowskim”, która eksponowana była w Ursusie, Piasecznie i Górze Kalwarii.

III. WSPÓŁPRACA OŚRODKA Z INSTYTUCJAMI I ORGANIZACJAMI NAUKOWYMI

Ośrodek Badań Naukowych współdziałał z wieloma instytucjami i organizacjami naukowymi. Celem współpracy było pobudzanie badań naukowych i prac edytorskich nad problematyką Mazowsza.

Polska Akademia Nauk

Poprzez Komitet Nauk Historycznych PAN, MOBN wziął udział w Kon-

gresie Nauk Historycznych w Moskwie w 1970 r. W skład delegacji wchodził: dr B. Dymek, mgr J. Kazimierski, dr R. Juskiewicz, mgr S. Kostanecki.

Instytut Historii PAN

Ośrodek współdziałał z Instytutem Historii w organizacji sesji historycznych, brał udział w zebraniach naukowych Instytutu dotyczących problematyki Mazowsza.

Zakład Historii Stosunków Polsko-Radzieckich PAN

W 1970 r. nawiązano kontakty między OBN a tą instytucją w formie wymiany publikacji i zorganizowania wspólnej sesji naukowej ku czci Lenina w Siedlcach w kwietniu 1970 r.

Uniwersytet Warszawski

Wydział Historyczny UW

Ośrodek kontynuował podjętą w poprzednim roku uchwałę z Wydziałem Historycznym w sprawie odbywania praktyk wakacyjnych przez 6 studentów Wydziału Etnografii, którzy brali udział w pracach Ekspedycji kołbielskiej.

Instytut Historyczny UW

Ośrodek korzystał ze współpracy, rad i wskazówek kadry samodzielnych pracowników naukowych Instytutu, w organizacji życia naukowego w stacjach naukowych OBN. Szereg publikacji OBN było wykonanych, redagowanych i recenzowanych przez pracowników tej placówki.

Zakład Etnografii UW

Kadra naukowa tej instytucji stanowiła trzon kierowniczy Ekspedycji kołbielskiej. Pracownicy Zakładu Etnografii byli także autorami, recenzentami prac naukowych wydawanych przez Ośrodek.

Instytut Historii Prawa UW

Ośrodek, współpracując z tą placówką naukową, przygotował do druku wydawnictwo źródłowe „Iura Masoviae”, redagowane przez prof. J. Sawickiego, przy naszej pomocy finansowej. Korzystaliśmy także z pomocy Instytutu Prawa w formie recenzowania i redakcji naszych publikacji przez pracowników tamtejszej instytucji.

**Archiwum m.st. Warszawy
i Województwa
Warszawskiego**

Ośrodek korzystał wielokrotnie z pomocy i opieki dyrektora Archiwum, szczególnie istotnej w trudnym dla OBN okresie po śmierci sekretarza naukowego, dra J. Antoniewicza, oraz z pomocy naukowej tej placówki i z jej zbiorów.

**Państwowe
Muzeum Etnograficzne
w Warszawie**

Pracownicy tej instytucji brali udział w pracach Ekspedycji kolbielskiej w charakterze eksploratorów terenu, a także instruktorów dla praktykujących studentów etnografii w Ekspedycji.

**Ośrodek Badań Naukowych
w Koszalinie**

Ośrodek wymieniał doświadczenia oraz udzielał konsultacji odnośnie do starań tej placówki o uzyskanie statutu naukowego.

**Wojewódzka Biblioteka
w Warszawie**

Dzięki współpracy Wojewódzkiej Biblioteki z Ośrodkiem wszystkie wydawnictwa regionalne OBN, wydane w omawianym okresie, zostały rozprowadzone do bibliotek powiatowych, miejskich i gromadzkich, przeważnie w ilości kilkunastu egzemplarzy na

daną placówkę. Jednocześnie w marcu 1970 r. w Płocku zostało wspólnie zorganizowane seminarium dla bibliotekarzy, poświęcone dziejom piśmiennictwa, drukarstwa i książki na Mazowszu. Wojewódzka Biblioteka służyła również pomocą Ośrodkowi przy organizowaniu wystawy książki o Mazowszu podczas Walnego Zjazdu Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, który odbył się 17 października 1970 r.

**Biblioteka Pedagogiczna
Woj. Warszawskiego
i m.st. Warszawy**

Biblioteka Pedagogiczna również współdziałała z Ośrodkiem w organizowaniu seminarium dla bibliotekarzy w Płocku w marcu 1970 r.

**Muzeum Mazowieckie
w Płocku**

W ramach współpracy Ośrodka z Muzeum Mazowieckim w grudniu 1970 r. przy Muzeum zostało powołane seminarium naukowe, poświęcone dziejom kultury na Mazowszu, prowadzone przez prof. dr Marię Bogucką z Instytutu Historii PAN. Seminarium skupia ponad 20 uczestników, przeważnie pracowników Muzeum, pragnących podwyższyć swoje kwalifikacje naukowe i zawodowe.

**Muzeum Historii Ruchu
Robotniczego m. Żyrardowa**

Ośrodek nadal korzystał z pomieszczeń Muzeum na zajęcia i odczyty publiczne naszej Stacji Naukowej. Na podobnych zasadach współpracował również z takimi placówkami, jak Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie i Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce.

**Archiwum Powiatowe
w Siedlcach**

Dzięki współpracy z tą placówką Ośrodek miał możliwość przechowywa-

nia i gromadzenia zbiorów dla Stacji Naukowej, dla której lokal uzyskano dopiero w końcu 1970 r.

IV. WSPÓLPRACA Z WŁADZAMI POLITYCZNYMI I PAŃSTWOWYMI WOJ. WARSZAWSKIEGO

Referat Historii Partii przy KW PZPR

Ośrodek korzystał z pomocy i rady Referatu Historii Partii, współpracował z nim w zakresie organizacji badań nad historią najnowszą województwa. Kierownik Referatu, dr B. Dymek, brał udział w pracach Komisji Wydawniczej, Komisji Historii Najnowszej oraz sprawował opiekę nad całokształtem działalności Ośrodka, szczególnie aktywną w trudnym okresie po śmierci dra Antoniewicza.

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej

Kontakty MOBN z naczelną władzą województwa odbywały się na dwóch szczeblach — z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz z Wydziałem Kultury WRN. Wydział Kultury dotował naszą działalność i sprawował kontrolę merytoryczno-finansową. Ośrodek współdziałał z Wydziałem Kultury w zakresie opieki nad działalnością towarzystw regionalnych. Sekretarz naukowy Ośrodka, dr J. Antoniewicz, brał udział w pracach Rady Kultury i Sztuki w charakterze jej członka, działając na odcinku dotyczącym nauki i ochrony zabytków oraz planowania perspektywicznego urządzeń kulturalnych województwa.

Współpraca z radami narodowymi na terenie województwa

Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych utrzymywał nawiązane już po-

przednio kontakty z poszczególnymi radami narodowymi tych miast, które będą w najbliższych latach obchodzić jubileusze założenia i uzyskania praw miejskich. W 1970 r. utrzymywane były kontakty z Powiatową Radą Narodową w Otwocku, którego monografia jest wydawana w „Książce i Wiedzy”. W związku z umową, zawartą w 1968 r. z Powiatową Radą Narodową w Piaszecznie, prace nad tą monografią są również zaawansowane w PWN. W 1970 r. prowadzone były rozmowy z Powiatową Radą Narodową w Pułtusku w sprawie opracowania II tomu „Studiów i materiałów do dziejów Pułtuska”. W okresie sprawozdawczym nawiązane zostały kontakty z radami narodowymi Mińska Mazowieckiego, Sokołowa Podlaskiego i Makowa Maz. w sprawie zorganizowania sesji jubileuszowych i opracowania monografii. Ożywione kontakty Ośrodek prowadzi z Miejską Radą Narodową w Wyszogrodzie; na jesieni 1970 r. podjęto badania archeologiczne, stanowiące rozpoczęcie prac naukowych w związku ze zbliżającymi się obchodami 900-lecia Wyszogrodu.

V. WSPÓLPRACA OB Z TOWARZYSTWAMI REGIONALNYMI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA

Współpraca z towarzystwami regionalnymi jest ważnym elementem pracy Ośrodka, który stara się udzielać wszechstronnej pomocy zarówno danemu towarzystwu, jak i indywidualnym członkom. Starano się, by członkowie towarzystw, mający niższe stopnie naukowe, brali udział w seminariach naukowych, organizowanych przez nasze stacje naukowe; pomagano również inicjatorom pracy naukowej i działaczom regionalnym poprzez konsultacje oraz recenzowanie ich prac. Ośrodek współpracował z Towarzystwem Miłośników Ziemi Ciechanowskiej przy organizowaniu odczytów i spotkań z naukowcami zapraszanyymi przez Stację do Cie-

chanowa. Podobne formy współpracy prowadzono z Towarzystwem Miłośników Ziemi Mławskiej, Towarzystwem Przyjaciół Żyrardowa i Towarzystwem Miłośników Podlasia. W związku z podjęciem prac nad monografiami poszczególnych miast Ośrodek współpracował z następującymi towarzystwami regionalnymi: Towarzystwem Przyjaciół Otwocka, Towarzystwem Przyjaciół Piaseczna, Towarzystwem Miłośników Mińska Mazowieckiego, Towarzystwem Kulturalnym Ziemi Pułtuskiej, Towarzystwem Miłośników Ziemi Ostrowskiej, Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Ziemi Sokołowskiej, Towarzystwem Miłośników Ziemi Makowskiej, Oddział TNP w Wyszogrodzie, oraz kontynuował nawiązane już kontakty z Towarzystwem Przyjaciół Kołbieli, uczestnicząc w organizacji tradycyjnej już imprezy folklorystycznej, tzw. Niedzieli kołbielskiej.

VI. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

W okresie sprawozdawczym Ośrodek utrzymywał wymianę wydawnictw z szeregiem instytucji zagranicznych — uniwersytetami, bibliotekami i placówkami naukowymi. W rozbiciu na poszczególne kraje wymiana kształtowała się następująco: Bułgaria — 4 placówki, Czechosłowacja — 10, Jugosławia — 5, NRD — 6, Rumunia — 3, Węgry — 1, ZSRR — 60 placówek.

W drodze wymiany Ośrodek wysłał wszystkie swoje publikacje, a otrzymał łącznie ok. 400 wol. książek i czasopism.

VII. SPRAWY ORGANIZACYJNE

Lata 1969—1970 charakteryzowały się następującymi osiągnięciami organizacyjnymi: uzyskano podstawę prawną działalności — KNiT nadał MOBN, zgodnie z zarządzeniem nr 43 z dnia 2 lipca 1969 r. — prawo zatrudniania pracowników naukowo-badawczych. Or-

ganem nadzorującym naszą działalność został sekretarz naukowy PAN.

W 1969 r. Ośrodek wypracował koncepcję dalszego działania w trzech kierunkach:

1. kształcenie młodej inteligencji działającej w terenie, na obszarze woj. warszawskiego,

2. tworzenie warsztatu pracy dla młodej inteligencji na szczeblu powiatowym poprzez budowę stacji naukowych,

3. przyciągnięcie, na zasadach pracy społecznej, poważnego grona wybitnych uczonych z Warszawy i Łodzi i skupienie w komisjach specjalistycznych.

Poprzez Stacje i Komisje specjalistyczne w OBN w 1969 r. skupiono 80 osób, w 1970 r. — 113.

W 1970 r. w Ośrodku nastąpiły poważne zmiany personalne. W związku z nagłą śmiercią w czerwcu 1970 r. dotychczasowego sekretarza naukowego, dra Jerzego Antoniewicza, dokonano zmiany na tym stanowisku, z tym że do jesieni etat ten był nie obsadzony, a od 1 listopada 1970 r. na stanowisko sekretarza naukowego został powołany przez Radę Naukową OBN dr Bogusław Gierlach. W związku z otrzymaniem nowych etatów przez OBN na stanowisko kierownika działu archiwum i dokumentacji z dniem 1 kwietnia została przyjęta mgr Izabela Klarnier.

Nastąpiły również zmiany w obsadzie kierowników stacji naukowych. Funkcję kierownika Stacji w Mławie pełni obecnie dr T. Oracki, do marca 1971 r. na pół etatu. Jako pełniąca stałe dyżury została dodatkowo zatrudniona ob. Ewa Jakubowska. Sytuacja ta będzie trwała do czasu uzyskania przez dra Orackiego mieszkania w Mławie. Funkcję kierownika Stacji w Żyrardowie w tym okresie pełnili kolejno mgr Anna Słoń i mgr K. Jaworski. Nowo otwartą Stacją OBN w Siedlcach kieruje dr F. Rzemieniuk. Wszyscy kierownicy stacji peł-

nią jednocześnie funkcje bibliotekarzy stacji oraz asystentów odbywających się w stacjach seminariów doktorskich. Kierownicy stacji zajmują się

własną pracą naukową, posiadający niższe stopnie naukowe są w trakcie przygotowywania prac doktorskich.

Izabela Klarner

JUBILEUSZ 150-LECIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

2 i 3 czerwca 1970 r. odbywały się w Płocku uroczystości związane ze 150 rocznicą powstania Towarzystwa Naukowego Płockiego. Był to jubileusz szczególny, zarówno dla środowiska, jak i dla kraju, a szczególność ta wynikała z nieco odmiennych cech od tych, jakie towarzyszą zwykle tego rodzaju obchodom. Wyróżniki te są następujące:

a) stuipięćdziesięcioletnia działalność w służbie nauki w środowisku nieakademickim, w różnych warunkach społecznych i politycznych poświadczająca ciągłość pasji twórczej ludzi miasta i regionu. Ukazuje w całej barwie ambicje ośrodka i upór w realizowaniu zakreślonych statutem celów;

b) stworzenie własnymi siłami warsztatu pracy badawczej i w oparciu o niego uzyskanie niewątpliwych osiągnięć naukowych przez członków Towarzystwa;

c) ściśle powiązanie podejmowanych wysiłków naukowych z rozwojem kulturalnym, społecznym i gospodarczym miasta i regionu;

d) powiązanie z pracami Towarzystwa instytutów naukowych, katedr uniwersyteckich, naukowców, działaczy politycznych i społecznych z terenu całego kraju.

Warto więc, choćby ogólnie, zapoznać się z dziejami tej niezwykle interesującej placówki.

Płock owoch czasów był niewielkim ośrodkiem miejskim. Miał 420 domów i 6350 mieszkańców. Rozpoczęło się wówczas urbanistyczne porządkowanie miasta i rozwijanie szkolnictwa, zapoczątkowane jeszcze przez Komisję

Edukacji Narodowej. Mimo braku działania czynników miastotwórczych w postaci przemysłu, którego pierwsze skutki jawiły się w odległej o przeszło sto kilometrów Łodzi i o taką odległość położonej Warszawy, Płock pozostał ośrodkiem administracyjnym władz wojewódzkich, kleru katedralnego, sądownictwa, oświaty i kultury. Wszak od 1811 r. działał nieprzerwanie w swojej własnej siedzibie teatr płocki. Skoncentrowanie w tak niewielkim zespole miejskim bardzo silnej warstwy inteligentnej, pełnej ambicji i twórczych poszukiwań, stanowiło naturalne, społeczne podłoże do powstania w oparciu o Szkołę Wojewódzką placówki naukowej. Nie bez znaczenia były tu również inspiracje Stanisława Kostki Potockiego — promotora tak wielu owocnych akcji oświatowych i naukowych w Królestwie Polskim.

Towarzystwo Naukowe Płockie powstało 3 czerwca 1820 r. i jest najstarszym z działających w Polsce towarzystw naukowych. Założycielami tej placówki byli nauczyciele Szkoły Wojewódzkiej Płockiej z jej rektorem Kajetanem Morzykiem, który jako sekretarz Towarzystwa był głównym motorem jego inicjatyw i przedsięwzięć.

Założenia programowe zawarte w pierwszym statucie Towarzystwa i w różnych wypowiedziach jego głównych działaczy szeroko i nowocześnie ujmowały ramy zorganizowanej pracy naukowej na prowincji. Działalność ta, określona później terminem „regionalizm”, zawierała w sobie teoretyczne i praktyczne elementy, które wytrzy-